

**SEVİNÇ ÇOKUM’UN
“YENİDEN BAHAR OLSA” HİKÂYESİNDE
ZAMAN KURGUSU**

Dr. İlknur AY*

ÖZ: Kurmaca anlatılarda zaman kurgusunda kullanılan teknikler, anlatının sunum hızını değiştirmesinin yanında, aynı zamanda anlatının estetik yapısına da katkı sağlar. Bu açıdan, bir anlatıda öykü süresi birtakım anlatım teknikleriyle geliştirilerek etkili bir şekilde sunulur. Anlatı süresi, sunum sırasında kimi zaman hızlı bir şekilde aktarılırken, kimi zaman ise, yavaşlatılarak genişletilir. Yine, geriye doğru kırılma ya da ileriye doğru kırılma tekniklerinden faydalanılarak zamanın çizgisel akış düzenine uyulmayabilir. Bu çalışmada, Sevinç Çokum’un “Yeniden Bahar Olsa” hikâyesinde, zamanın sunumunda kullanılan teknikler tespit edilerek anlatının zaman kurgusu değerlendirilmiştir. Anlatının zaman boyutunun modern bir anlayışla kurgulandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı, anlatım teknikleri, zaman kurgusu, Sevinç Çokum.

Fiction of The Time in Sevinç Çokum’s “Spring Again Though” Story

ABSTRACT: In fictional narrative, techniques used in the time, besides changing the speed of the narrative at the some time also contribute to the aesthetics of narrative structure. In this regard, a narrative story time with some narrative techniques are developed and presented in an effective manner. Narrative time, sometimes quickly being transferred during the presentation while sometimes slow motion is described wide. Again, breaking backward or forward breaking techniques utilizing, linear flow of time in order deteriorate. In this study, in Sevinç Çokum’s “Spring Again Though” story, the techniques used in the presentation determined and fiction of the time is evaluated. Have attempted to show that

* ilknuray005@ gmail.com

the time dimension of the narrative constructed in a modern manner.

Key Words: Narrative, narrative techniques, fiction of the time, Sevinç Çokum.

Kurmaca anlatılarda hikâyelik malzeme birtakım anlatım tekniklerinden faydalanılarak okuyucuya sunulur. Anlatıda sahnelemenin birer parçası olarak ortaya çıkan bu anlatım teknikleri eserin ritmik yapısını meydana getirir. Bu “ritmik oluşum” (Demir 2011: 63) da bize ‘Anlatıda malzeme nasıl estetik hâle getirilmiştir?’ sorusunun cevabını verir. Eğer anlatıyı kendi içinde çözümlenebilir bir yapı olarak kabul edersek sunum teknikleri yüzey yapısı, niyet boyutu ise derin yapıyı temsil eder.

Her anlatıda sunum teknikleri ile zaman kurgusu arasında bir ilişki mevcuttur. Çünkü bu sunum teknikleri aynı zamanda anlatının sunuluş hızını, yani ritmini de belirler. Söz gelimi tasvirler ve ruh tahlilleri bir anlatıda zamanı yavaşlatırken, özetleme tekniği, anlatıyı zaman açısından hızlandırma görevini üstlenir. “*Bir anlatı duraklama (betimleme ve/ya da çözümleme) ile başlayıp, iki kahramanın konuşmasıyla (sahne) devam ederken, anlatıcının yaptığı bir özetleme ya da eksiltiyle hızlanabilir.*” (Kıran ve Eziler Kıran, 2011: 231). Dolayısıyla zaman kurgusu da anlatıya estetik mahiyet kazandırmanın bir parçası olarak karşımıza çıkar.

Bir anlatıda olayların sunumu zamansal açıdan belli bir düzenlemeyi gerektirir. Zira, “*zaman bir öyküleme [anlatma] biçimine göre, eklemeli olduğu ölçüde insana özgü zamana dönüşür.*” (Riccœur, 2007: 108). Bu açıdan kurmaca yapının bir parçası olan zaman, birtakım tekniklerle biçimlendirilir.

Gerçek âlemden kurmaca âleme geçişte zaman kurgusu büyük öneme sahiptir. Çünkü olaylar, gerçek hayattaki sıralamadan farklı bir şekilde anlatı içinde yerini alır. Anlatım sırasında, “*olayları öncelik/sonralık sırasına göre dizmek anlatıcının işidir.*” (Kıran ve Eziler Kıran, 2011: 223). Şaban Sağlık’a göre,

“*Zaman kullanımı itibariyle kurmaca metinlere bakıldığında, gerçek hayattaki zaman ile kurmaca dünyadaki zamanın farklı özellikler arz ettiği görülür. Gerçek hayatta zaman kronolojik bir yapıdayken, kurmaca dünyada bu kronolojik dizilişin yer yer kırıldığı gözlenir.*” (2002: 135). Yine Todorov’a göre de “*Anlatan zamanın (söylemin) düzeni, hiçbir zaman anlatılan zamanın düzenine tümüyle koştur değildir; ‘önce’ ve ‘sonra’ arasında kaçınılmaz olarak bazı yer değiştirmeler vardır. Bu yer değiştirmeler, iki zamansallığın farklı doğalara sahip olmasından kaynaklanır: Söylemin*

zamansallığı tek boyutlu, kurmacanın zamansallığı ise çokboyutludur. Düzenler arasında bir koşutluk olmaması, zamandılıklara yol açar. Bu zamandılıkların da iki türü vardır: Geriye bakış, yani geriye dönüş ve ileriye bakış yani ileride olacak olanları haber verme. Daha sonra gerçekleşecek olan bir olay önceden haber verildiğinde bir ileriye bakış vardır.” (2008: 65).

Bu şekilde anlatıda zaman anlatıcının niyeti doğrultusunda farklı bir düzen içinde sunulsa da okuyucunun zihninde zamansal yapı kronolojik bir şekilde sıralanır. Anlatının çizgisel akışında geriye doğru ve ileriye doğru kırılmalar anlatının etkileyici bir şekilde sunumunu sağlar.

Dolayısıyla zaman kurgusuna etki eden teknikler aynı zamanda anlatının estetik yapısına da katkı sağladığından bir anlatıda zaman kurgusunun tespit edilmesi oldukça önemlidir. Zaman kurgusu açısından Sevinç Çokum'un "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyesi ile ilgili incelememize geçmeden önce hikâyeyi kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Hikâyede adı verilmeyen "yaşlı kadın" (Çokum 2014: 210) kocasının ve oğlunun ölümünden sonra bir apartman dairesinde tek başına yaşamını sürdürmek zorunda kalan yalnız bir insandır. Yalnızlığı sebebiyle sürekli pencere kenarından dışarıyı seyrederek zamanını geçirmeye çalışır. Yine bir gün pencereden dışarıyı seyrederken bebek bekleyen komşusu Selma'nın birine seslendiğini duyar. Onun sesindeki titremeden artık doğum zamanının yaklaştığını anlar. Bunun üzerine o da kendi oğlunun dünyaya gelişini hatırlar. Önce oğlunun doğduğu günü hatırlayan yaşlı kadın daha sonra eşinin ve oğlunun ölümünü düşünerek hüzünlenir. Bu sırada evinin zili çalar. Kapıyı açan yaşlı kadın, kiracısı Selma'nın doğum sancılarının başladığını öğrenir ve ona yardım etmek için yanına gider. Sonrasında bebek dünyaya gelir.

Oda dekorunun ve yalnız bir insanın içinde bulunduğu durumun sahnelenmesiyle başlayan "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyede mevcut anlatı zamanı bir saat kadar kısa bir süredir. Ancak hikâyeye içinde sürekli geriye kırılmaların varlığından dolayı on yedi senelik uzunca bir zaman dilimi de hikâyeye içine sığdırılmıştır. Hikâyede içinde bulunduğu andan kopan anlatı temel şahsı sürekli geçmiş zaman ile şimdiki zaman arasında gidip gelir. Aslında bu durum insanın sistemli zihin yapısı düşünüldüğünde oldukça tabiidir. Mehmet Tekin'e göre, "İnsan, sadece geçmişin, sadece hâlin, sadece geleceğin değil, her üçünün terkididir. İnsan hatırlama kabiliyeti ile geçmişe, sezgi gücüyle geleceğe, mevcudiyetiyle hâle bağlıdır." (1989: 25). Dolayısıyla "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyede de yaşlı kadın odada yalnız bir hâlde otururken hafızası sayesinde geçmiş

günlere döner. Bu zaman sapması hikâyede önce bir iç kırılma şeklinde kendisini gösterir. Metinde onun eski günleri hatırlayışı şöyle sunulur:

“Yeniden bahar olsa... Komşuların sıcak gülüşüyle aydın-lansa odalar. Arka bahçede çiçeklerin arasında bir türkü söylese. İsmail Efendi, domatesleri, biberleri, gülleri gözden geçirse, ortancaların yanına bir iskemle atıp, gölgeli serinlikler içinde sabah kahvesini içse...” (Çokum 2014: 210)

Yine bu iç kırılma yaşlı kadının kiracısının eve taşındığı günle ilgili açıklamaların yapıldığı kısım ile şöyle devam eder:

“Yaşlı kadının bahçe ile uğraşacak gücü kalmamıştı artık. Selma'nın sinemalarda yer göstericilik yapan kocası, bu eve ilk geldiği gün, ‘Ben bahçeye bakarım teyze’ demişti. ‘Ortanca, gül, hanımeli dikerim. Duvara da sarmaşık yürütürüm.’ (Çokum 2014: 211).

Yukarıdaki paragraftan sonra hikâye içinde yer alan *“Ortalığa baharın kokusu yayılmıştı bile. Havada bir başka aydınlık, bir başka esinti vardı.”* (Çokum 2014: 211) cümleleri ile yaşlı kadının tekrar şimdiki zamana döndüğünü anlatırız. Bundan sonra o, Selma'nın doğacak bebeğini hayal etmeye koyulur. Selma'nın bebeğini hayal ederken aynı anda kendi oğlunun dünyaya gelişini hatırlar. Ancak burada anlatıcı doğrudan olayları anlatmaya geçmeden önce psikolojik tahlillere yer vererek zaman kurgusu açısından yavaşlatma tekniğini kullanır. Daha sonra geriye kırılma tekniğiyle yaşlı kadının yıllar öncesinde bebeğinin dünyaya gelişini şöyle anlatılır:

“Salkımlar mı, leylâklar mı açmıştı ne? Morumsu, güzel kokulu bir gündü. Bahçedeki bahar, pencereden görülüüyordu. Çocuk doğarken pencere buğulandı. İri damlalar yuvarlanmağa başladı camdan. Bahçe görünmez oldu. Odada, ebenin ve iki komşu kadının konuşmalarını karanlık ve çok soğuk bir boşluktan duyuyordu. Komşulardan biri eğilip yüzünü bir mendile kuruladıktan sonra, yağmur dindi. Pencere aydınlandı. Bir çocuk ağlaması, yeniden başlattı hayatı.” (Çokum 2014: 211).

Hikâyenin içine bir alt anlatı şeklinde yerleştirilen ve anlatıya hareket katan bu olaydan sonra anlatının temel şahsı olan yaşlı kadın tekrar içinde bulunduğu ana döner:

“Sızlayan bacaklarını kımıldattı. Yanağındaki bir sineği eliyle kovdu. Sinek, yine gelip başındaki ak örtüye kondu. Doğru-lup, pencereyi açtı. Ağrılarını dindirmek için bir aspirin yuttu. Suy-

la ıslanan ağzının kenarlarını parmaklarıyla sildi. Çenesi iki yana doğru gitti, geldi.” (Çokum 2014: 211-212).

Hikâye kurgusu içinde geriye kırılma tekniği sayesinde birden fazla alt anlatıya yer verilmiştir. Yine yaşlı kadının hem oğlunun hem de kocasının ölümü birer alt anlatı şeklinde arka arkaya okuyucuya sunulmuştur. Onun eşini hastaneye götürdüğü sırada yaşadığı olaylar diyaloglarla zenginleştirilerek zaman kurgusu açısından yavaşlatma tekniğinden faydalanılmıştır. Kadının hasta kocasıyla ilgili hatıralarının uzun uzun anlatıldığı ve hikâyenin hızının düşürüldüğü bu bölüme karşılık oğlunun ölümünün komşularının ağzından özetlendiği bölümde hikâyenin sunuluş hızı artırılmıştır:

“Şimdi hayatta olan ve onları yakından tanıyan eski komşuları, ‘Arslan gibi bir çocuğu’ diye söylerler. ‘O sarı saçlar, o elâ gözler... Her bir kirpiği, na bu kadar uzundu. Bir gün kahveye baskın yapılmış. Üzerindeki afyonun hepsini kaşla göz arasında yutuvermiş. Sorguya çekildiğinde hiç konuşmamış. Yüzü kızarıp, kusacakmış gibi bir hal almış. Sonra solukları hızlanmış. Sararıp, bir yaprak gibi yere düşmüş. Hastahaneye götürülürken, hırıltularından anlamışlar ki ölüyor. Yetiştirememişler.” (Çokum 2014: 214).

“Yeniden Bahar Olsa” hikâyesinin zaman kurgusunda kronolojik bir sıra takip edilmemiştir. Bunu daha eserin başındaki şu cümlelerin sıralanışında açıkça görmek mümkündür:

“Yaşlı kadın, kımlıtsız başını bir düştten çekip aldı. Tekir kedi, odanın ortasında tüylerini parlatıyordu. Ansızın durup keskin ve sert bakış yolladı kadına. Sonra kulaklarını arkaya doğru dikleştirip, ortalığı dinledi. Yukarıda birisi yürüyordu. Ayak sesleri kesilince, kedinin bakışları yumuşadı, halıyı eşeledi. Kadın, yine pencereye çevirdi başını. Dumanlı bir rengin içinden gelip geçeni kucaklayan bakışlarında bir çocuk şaşkınlığı vardı. Yoğurtçunun çingırağı, bir arabanın camları sarsıp geçişi ona yaşadığını duyurdu.” (Çokum 2014: 210).

Yukarıdaki paragrafa dikkat edildiğinde son cümlelerin ilk cümlelerin sebebi niteliğinde olduğu görülür. Bu açıdan kronolojik dizilişte son cümlelerin ilk başta verilmesi gerekirdi. Oysa metinde bu sıranın bozulduğunu görürüz. Yine, yaşlı kadının çocuğunun doğduğu anı hatırladığı sırada üzülmemesinin nedenini de sonradan öğreniriz. Kadının o anda üzülmemesinin nedeni çocuğunun genç yaşta ölmesidir. Burada onun üzülmeme sebebi son-

raya bırakılarak okuyucuda merak duygusu güçlendirilmiştir. Yani anlatıcı tarafından bir düğüm oluşturulmuştur.

Hikâyede ön plâna çıkan zaman kırılmaları aynı zamanda hikâyenin anlatı seviyesini belirlemiştir. Hikâyenin temel anlatı-alt anlatı şeklinde kuruluşunda geriye kırılmalar önemli yere sahiptir. Hikâyede Selma'nın bebeğinin yakın zamanda dünyaya geleceği düşüncesi yaşlı kadını kendi oğlunun doğduğu güne ve sonrasında yaşanılanlara götürmüştür. Böylelikle hikâye bir temel anlatı ve üç alt anlatıdan teşekkül etmiştir. Bunu basit bir tablo ile şöyle gösterebiliriz:

Şimdiki zaman	Geçmiş zaman
Temel anlatı	Alt anlatılar
1. Selma'nın bebeğinin dünyaya gelmesi	1. Yaşlı kadının oğlunun dünyaya gelmesi 2. Yaşlı kadının eşinin vefat etmesi 3. Yaşlı kadının oğlunun vefat etmesi

Tablo: I

Hikâyede bu şekilde alt anlatıların meydana gelmesinin asıl sebebi, “kronotop” (Bakhtin 2001: 315-316) hâlinin, yani zaman ve mekân birlikteliğinin anlatıda bozulmasıdır. Şaban Sağlık'a göre, “*Bir kişi istediği zamanda istediği bir yerde bulunursa, burada “kişi-zaman-mekân birlikteliği” söz konusudur; yani kronotop vardır.*” (2000: 139). Hikâyede geçmiş zamanda oğlu ve kocası ile mutlu bir hayat sürdüren yaşlı kadın içinde bulunduğu şimdiki zamanda ise, yalnız kalmıştır. Bu sebeple o bir arayış içine düşmüştür. Yani kronotop hâli bozulmuştur:

Kronotop hâli	Kronotop hâlinin bozulması
Yaşlı kadın eşi ve oğlu ile birlikte mutlu bir yaşam sürdürür. (Bir arada bulunma hâli)	Yaşlı kadın eşini ve oğlunu kaybettikten sonra yalnız ve mutsuzdur. (Ayrılma, kopma hâli)

Tablo: II

Kronotop hâlinin bozulması sonucunda anlatının temel şahsı olan yaşlı kadın geçmişe yönelerek yeniden kronotop hâlini kurmaya çalışmıştır. Böylelikle o, içinde bulunduğu dar mekândan genişleyen mekâna, donmuş zamandan da akış hâlindeki zamana doğru yol almıştır. Zaman değişimi mekân ve durum değişimini de beraberinde getirmesine rağmen

bu iki ayrı zaman dilimi anlatı temel şahsının zihninde bütünleşmiştir. Bunu aşağıdaki tabloda zaman, mekân ve durum açısından şöyle tablolaştırabiliriz:

Kişi	Yaşlı kadın	
Zaman	Akış hâlindeki zaman	Donmuş zaman
Mekân	Hastahane, evin bahçesi, evin üst katı vb. (Genişleyen mekân)	Evin küçük odası (Dar mekân)
Durum	Kalabalık	Yalnızlık

Tablo: III

Bu şekilde içinde bulunulan zaman diliminden uzaklaşma, geriye kırılma tekniğinden faydalanılmasını ve geçmiş zamanda yaşananların da anlatıya dahil edilmesini sağlayarak hikâyenin zaman kurgusu üzerinde etkili olmuştur.

SONUÇ

Sevinç Çokum "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyesinde, zamanı anlatının merkezine yerleştirmiştir. Anlatı temel şahsına isim vermeyerek onu "yaşlı kadın" şeklinde niteleyen yazar, zaman tasarımı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Geçmiş ve şimdiki zamanı kapsayan anlatıda doğum ve ölüm gibi olayların oluşumunda, bir durumdan başka bir duruma geçişte zaman unsurunun işlevi ön plâna çıkarılmıştır. Zamanın sunumunda kullanılan tekniklerle iki ayrı zaman dilimi birbiriyle ustaca kaynaştırılmıştır. Eserde geçmiş ve şimdiki zaman diliminin karışımının, bu zaman kesitlerinde yaşanan doğum ve ölüm gibi olayların iç içe geçişinin, insan yaşamındaki gelişmeleri, sevinç ve keder gibi duyguların birbirine karışmasını ifade ettiği görülür. Böylece anlatı zamanının kurgusu, anlatının anlam boyutunu destekleyecek şekilde düzenlenmiştir.

Geçmiş ve şimdiki zamanın bir arada ele alındığı "Yeniden Bahar Olsa" adlı hikâyede modern bir anlatım tekniği olan zaman sapmasına yer verilerek zamanın çizgisel akışı bozulmuştur. Anlatıda şimdiki zamanda başlayan olaylar geçmişteki olayların sergilendiği geriye kırılmalarla geliştirilmiştir. Böylece, kısa bir süreyi kapsayan anlatıda, bir saatin içine uzun seneler sığdırılmıştır.

Yine anlatıda yer verilen iç çözümlemelere bağlı olarak anlatının akışı yavaşlatılarak anlatı genişletilmiştir. Özetlemelere başvuru kırı-

sımlarda ise, zamanın sunumu hızlandırılarak yani zaman daraltılarak ritim değişimi yapılmıştır.

Farklı zaman dilimlerine yer verilen anlatıda seçilen zaman bakılan ortamı da değiştirmiştir. Anlatı şahsının içinde bulunan zaman ve bu zamandaki olaylardan koparak geçmişteki olaylara bakışı, o olayları hatırlayışı hikâyede temel anlatıya alt anlatıların eklenmesini gerektirmiştir.

Geriye kırılma tekniği neticesinde ortaya çıkan alt anlatılar, içine yerleştirildikleri temel anlatı ile birlikte bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yazarın zaman sapması, yavaşlatma, hızlandırma vb. farklı anlatım tekniklerini eserde uygun yerlerde kullanarak anlatısal dinamizmi başarıyla sağladığı görülür.

KAYNAKÇA

- BAKHTİN, Mikhail (2001), *Karnavaldan Romana* (Çev: Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- ÇOKUM, Sevinç (2014), *Bir Eski Sokak Sesi*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- DEMİR, Yavuz (2011), *Hayat Böyledir İşte Fakat Hikâye*, Hece Yayınları, Ankara.
- KIRAN, Zeynel ve KIRAN EZİLER, Ayşe (2011), *Yazınsal Okuma Süreçleri* (4. bs.), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- RICCEUR, Paul (2007), *Zaman ve Anlatı* (Çev: Mehmet Rifat-Sema Rifat), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- SAĞLIK, Şaban (2000), “Parodiden Varoluş’a Öykünün Evrensel Dili (Yapısı)”, *Hece Dergisi*, S. 46/47, s. 138-151.
- SAĞLIK, Şaban (2002), “Kurmaca Âlemin Kurmaca Sözcüklerinden Romanda Zaman- Mekân-Tasvir”, *Hece Dergisi*, S.65/66/67, s.130-161.
- TEKİN, Mehmet (1989), *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- TODOROV, Tzvetan (2008), *Poetikaya Giriş*, (Çev: Kaya Şahin), Metis Yayınları, İstanbul.